

духовний світ, моральні цінності та естетичний смак нашого народу. Вона виступає не лише елементом богослужіння, а й потужним засобом виховання, духовного розвитку й національної самоідентифікації. Через гармонійне поєднання слова й мелодії церковний спів сприяє внутрішньому очищенню людини, утвердженню ідеалів добра, любові та віри. Історичний розвиток православного піснеспіву засвідчує його тісний зв'язок із загальноєвропейськими культурними процесами, водночас зберігаючи самобутність української традиції. Незважаючи на сучасні виклики — секуляризацію, вплив масової культури та зниження інтересу до релігії, — духовна музика Православної Церкви залишається джерелом духовної сили, культурної єдності й національної гідності.

Отже, збереження, вивчення та популяризація православної духовної музики є важливою складовою не лише церковного, а й культурно-освітнього життя України. Вона продовжує виконувати свою високу місію — надихати, виховувати та об'єднувати людей навколо вічних духовних ідеалів.

Список використаних джерел

1. Маценко П. Конспект історії української церковної музики. Видання колегії Св. Андрея. 1973 р. 103 с.
2. Молодиченко В., Марина Білецька «Вплив української духовної музики на процес формування ціннісних орієнтацій старших підлітків». Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету № 2 (17), 2016.
3. Медведик Ю. Є. «Богогласник» у контексті української духовно-пісенної традиції XVII–XVIII ст. (до проблем музичного джерелознавства): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 / Ю. Медведик ; Київ. держ. консерваторія ім. П. І. Чайковського. Київ, 1994. 20 с.
4. Гаврілова Л. Г. Електронний навчальний посібник "Українська духовна музика" як засіб розвитку духовних цінностей студентів педагогічних вишів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. № 10 (2). С. 20–28.

Володимир ПОНОМАРЬОВ

СУТЬ І ЗМІСТ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Громадянська освіта набуває особливої важливості в умовах повномасштабного вторгнення російських агресорів на територію України. Її унікальна місія полягає не лише в ознайомленні дітей та молоді з механізмами функціонування різних аспектів суспільного життя, але й у формуванні у них стійких демократичних цінностей. Громадянська освіта

має на меті не просто передавати знання, навички та вміння, а й формувати систему ціннісних орієнтирів, розвивати соціальну поведінку, виховувати ставлення до суспільних норм, культури та традицій.

Сьогодні це є особливо актуальним, оскільки поняття «війна» для дітей більше не обмежується сторінками підручників з історії – воєнна реальність стала частиною їхнього повсякденного життя. Відтак, громадянська освіта повинна ґрунтуватися на тих цінностях, які зараз є найбільш актуальними та пріоритетними для українського суспільства.

В Україні громадянська освіта відіграє ключову роль у процесі політичної соціалізації молоді. Вона сприяє розумінню та реалізації громадянських прав, свобод і гідності особистості. Однією з важливих складових є розвиток критичного ставлення до уряду та здатність захищати власні права. Громадянська освіта спрямована на формування громадянської культури, що забезпечує необхідні знання для ефективної участі в сучасному суспільстві, розуміння прав людини та вміння протидіяти спробам влади обмежувати законні права громадян на участь у суспільному житті. Вона також навчає вступати в конструктивний діалог і співпрацювати з іншими [1, с. 3].

Під громадянським вихованням доцільно розуміти «цілеспрямований процес виховання громадянина патріота, який здатний ефективно функціонувати у демократичному суспільстві, знати та виконувати свої права й обов'язки, нести відповідальність за власний вибір, цінувати національну символіку, звичаї, традиції, мову, враховувати інтереси власні та суспільства для досягнення поставлених цілей» [5, с. 469].

Одним із ключових завдань громадянського виховання є розвиток патріотизму, який включає в себе глибоку любов до своєї Батьківщини, повагу до національних героїв та усвідомлення значущості історичного минулого країни. Виховання патріотизму передбачає формування національної самосвідомості, що є невід'ємною частиною громадянської ідентичності [2].

Громадянське виховання є інтегративною єдністю політичних, правових, соціальних та духовних аспектів, що формують свідомого та активного члена суспільства. Цей процес може відбуватися як у межах формальної освіти – через навчально-виховний процес, позакласну, позашкільну та позааудиторну роботу, так і через діяльність молодіжних громадських організацій, клубів та інших ініціатив.

Важливим показником громадянської зрілості особистості є збереження та вдосконалення знань рідної мови, а також її активне використання у щоденному житті. Українська мова є важливим компонентом культурної спадщини та національної ідентичності, і її володіння свідчить про глибоку повагу до свого народу і його традицій.

Одним із ключових елементів змісту громадянського виховання є розвиток політичної культури, що включає в себе політичну компетентність, знання про державні та політичні інститути, принципи, процедури та регламенти суспільної взаємодії, а також розуміння порядку проведення виборів та інших суспільно-політичних процесів.

Громадянськість, у свою чергу, визначається як реальна можливість здійснення сукупності соціальних, політичних та громадянських прав особистості, а також її інтеграції в культурні та соціальні структури суспільства. Це забезпечує активну участь громадянина в житті суспільства та реалізацію його прав і обов'язків у контексті демократичної держави [4].

Отже, в умовах глобалізації, громадянське виховання повинно враховувати нові виклики, зокрема необхідність розвитку навичок суспільно-політичної активності. Це передбачає ознайомлення з сучасними методами і технологіями участі у суспільно-політичному житті, а також практичне здобуття досвіду співпраці з місцевими громадами, владними структурами, спортивними організаціями. Через активну взаємодію в локальних спільнотах (школа, спортивний клуб, мікрорайон, населений пункт), молодь отримує можливість набутти досвіду громадянських дій і засвоїти демократичні принципи у вирішенні соціально значущих питань.

Таким чином, важливим аспектом громадянської освіти є виховання патріотизму, національної самосвідомості та поваги до демократичних цінностей, які стають основою для активної участі громадян у розбудові суспільства. Особливо в умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнними діями, громадянська освіта забезпечує молодь необхідними інструментами для ефективного функціонування в умовах глобалізації та змін.

Громадянська освіта відіграє ключову роль у розвитку демократичного суспільства в Україні, сприяючи формуванню покоління, здатного активно і відповідально долучатися до громадянського життя та сприяти прогресивним змінам в країні.

Список використаних джерел

1. Іванюк І.В., Овчарук О.В., Терещенко А.Б. Аналітичний звіт сучасного стану громадянської освіти в Україні: Громадська організація «Агенція розвитку освітньої політики». Київ, 2013. 104 с.
2. Національно-патріотичне виховання. Міністерство освіти і науки України: офіц. вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>
3. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні: Розпо-рядження Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 No 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>
4. Харківська А.А., Харківський В.С. Виховання громадянської та правової відповідальності сучасної особистості – процес відродження нації.

Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогічні науки. 2021. Вип. 3. С. 57–62. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4322>

5. Харківська А.А., Харківська А.І., Капустіна О.І. Особливості громадянського виховання дітей дошкільного віку в умовах діджиталізації. *Вісник науки та освіти.* 2022. No 5(5). С. 464–474. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5\(5\)-464-474](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5(5)-464-474)

Вадим ЩЕРБАНЬ

АЛГОРИТМІЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ У ВИКЛАДАННІ ІНФОРМАТИКИ ТА ФОРМУВАННІ НАВИЧОК ПРОГРАМУВАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Інформатика як наука про інформацію та інформаційні процеси відіграє вирішальну роль у формуванні цілісного світогляду та системно-інформаційної картини світу. Саме через опанування її базових понять учні навчаються не лише сприймати інформацію, а й осмислювати закономірності її оброблення, зберігання та передавання. Водночас вивчення інформатики має глибший пізнавальний потенціал, оскільки сприяє розвитку логічного, критичного й алгоритмічного мислення – як провідних інтелектуальних умінь сучасної особистості.

В означеному контексті особливої актуальності набуває проблема формування алгоритмічного мислення школярів, що є основою для оволодіння навичками програмування, розв’язування задач різного типу та розвитку здатності до системного аналізу. Розвиток алгоритмічного мислення забезпечує не лише успішне засвоєння змісту інформатики, а й формування універсальних когнітивних стратегій, які допомагають учням ефективно діяти в умовах інформаційного суспільства. Враховуючи важливість такого мислення у сучасному освітньому контексті, видається доречним поглибити концептуальне розуміння цього поняття.

Метою дослідження є аналіз еволюції наукових підходів до визначення сутності алгоритмічного мислення як педагогічної категорії у викладанні інформатики, уточнення його змісту, структури та зв’язку з іншими видами пізнавальної діяльності (обчислювальним, логічним і математичним мисленням) та з’ясування його ролі у формуванні навичок програмування учнів старшої школи.

У сучасній науковій літературі алгоритмічне мислення розглядається як тип пізнавальної діяльності, що передбачає здатність людини усвідомлено вибудовувати послідовність дій (алгоритм) для розв’язання певної задачі. Попри відсутність єдиної позиції щодо трактування поняття алгоритмічного мислення, у науковій літературі, здійснимо аналіз досліджень, що зосереджені на уточненні його змісту.